

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ВНЗ

У статті висвітлено загальні аспекти й роль студентського самоврядування як засобу соціалізації сучасної молоді, кінцевою метою якої є формування громадянськості. Визначено аспекти, які можна розглядати як найперспективніші для впровадження в українську систему вищої освіти.

Ключові слова: організація, студентське самоврядування, соціалізація, громадянськість, ВНЗ.

Україна чітко визначила орієнтир на входження до загальноєвропейського освітнього простору за обов'язкової умови збереження кращих національних традицій. При цьому постає питання про роль студентського самоврядування у процесі освітньої інтеграції. Як наслідок, українські відомства, департаменти, агентства у справах молоді здійснюють перегляд цілей і завдань діяльності студентського самоврядування, модернізацію його змісту відповідно до вимог сучасного європейського освітнього простору. Адже без вирішення проблем самоврядування студентів неможливо досягти європейської якості освіти, готувати конкурентоспроможних фахівців.

Аналіз наукової літератури свідчить, що висвітленню питання модернізації педагогічної освіти в контексті Болонського процесу, зокрема студентському самоврядуванню, присвячені праці О. Алексєєвої, М. Гриньової, Н. Деньги, І. Кравченка, Ю. Кращенко, В. Кременя, О. Невмержицької, І. Мороза, С. Савченко, Л. Товажнянського та ін. Проблему розвитку учнівського самоврядування досліджували В. Демчук, М. Соловей та ін. Питанню європейського досвіду запровадження інституту студентського самоврядування присвятили свої праці Т. Буяльська, К. Потапа та ін. Особливий інтерес викликають наукові дослідження останніх років таких українських учених: Л. Божович, О. Дубасенюк, І. Бех, З. Зикова, А. Капська, В. Караковський, М. Красоницький, Т. Кириленко, В. Семиченко, Т. Степура, С. Сисоєва, в яких розглядаються організаційні аспекти самоврядування, проблеми соціальної зрілості та самореалізації, виконання гуманістичних цінностей, формування здатності до свідомої саморегуляції. Незважаючи на це, в науковій літературі недостатньо висвітлені аспекти організації студентського самоврядування у вищому навчальному закладі, використання яких сприяє соціалізації особистості, громадянському самовизначенню, забезпеченню якості вищої освіти та участі у формуванні й реалізації освітньої та молодіжної політики. Адже студентство є соціально-професійною групою, яка об'єднує молодь вищих навчальних закладів України і потенційно являє собою один із найголовніших рушіїв розвитку новітньої української державності. Студенти – це майбутні фахівці, які будуть вирішувати долю усіх галузей виробництва й від того, як вони фор-

муються і проявляють себе в навчально-науковому процесі, залежать перспективи розвитку країни, тому необхідність вирішення суперечності між потребою сучасного суспільства у відповідальних, свідомих громадянах і зниженням активності молоді, слугують переконливими аргументами актуальності досліджуваної теми.

Актуальність проблеми студентського самоврядування зумовлена й необхідністю виховання особистості, яка володіє не тільки певною сумою знань, умінь і навичок, а й спроможна активно включатися у демократичні процеси, що відбуваються в нашій країні. Елементи свідомої активної участі в суспільному житті держави моделюються у вищому навчальному закладі засобами студентського самоврядування, яке має діяти на основі демократичних цінностей.

Метою статті є окреслення й обґрунтування особливостей організації студентського самоврядування у вищому навчальному закладі.

Ідеї виникнення і розвитку студентського самоврядування пройшли певний шлях, їх реалізація була адекватною соціально-гуманітарному стандарту суспільства та підпорядковувалася загальним вимогам підготовки майбутнього фахівця. Студентському самоврядуванню відведено провідну роль у вирішенні цілої низки завдань із соціалізації студентської молоді, формуванню в неї активної громадянської позиції, організаторських навичок і професійних компетенцій. Організація студентського самоврядування у вищому навчальному закладі є важливою умовою оптимізації управління навчальним життям на основі якнайширшого залучення студентів до цього процесу. Студентське самоврядування забезпечує захист прав та інтересів осіб, які навчаються, та їхню участь в управлінні вищим навчальним закладом.

Водночас студентське самоврядування доцільно розглядати не тільки як самостійну громадську діяльність студентів, пов'язану з реалізацією функцій управління ВНЗ, а і як форму самовиховання студентської молоді, яка діє з метою реалізації їх творчого потенціалу, розвитку в них організаторських навичок, управлінських вмінь, формування соціальної зрілості та відповідальності, громадської активності, ініціативності та інших лідерських якостей необхідних майбутнім фахівцям, шляхом залучення студентів до процесу розробки, прийняття та втілення управлінських рішень, що стосуються життєдіяльності вищого навчального закладу.

Аналізуючи організацію студентського самоврядування у ВНЗ України та порівнюючи з досвідом зарубіжних країн, варто зазначити, що, незважаючи на певну позитивну динаміку, це все ще складний, сповнений суперечностей процес. Одним з основних системних недоліків розвитку студентського самоврядування в Україні є відсутність з боку суб'єктів освітніх відносин стратегічного бачення розвитку студентського самоврядування. Саме ця невизначеність викликає майже всі інші проблеми та суперечності студентського самоврядування. Розв'язання суперечностей сприятиме формуванню позитивних тенденцій розвитку студентського самоврядування, адже переваги від функціонування ефективної системи сту-

дентського самоврядування виходять за межі системи освіти, сприяючи не тільки оптимізації навчального процесу у вищій школі, а й соціалізації молоді, виробленню у неї комунікативних, управлінських навичок, розвитку політичної культури молодого покоління. У цьому контексті студентське самоврядування можна розглядати як передумову для розвитку громадянського суспільства й парламентських демократичних традицій.

Студентське самоврядування є невід'ємним елементом системи управління сучасним вищим навчальним закладом, дає змогу студентам впливати на діяльність навчального закладу, зокрема підвищувати якість освіти та становить значний потенціал для студентів щодо можливостей активної участі в регулюванні проблем, пов'язаних зі створенням умов соціального становлення та розвитку громадської активності молоді України.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства постає необхідність трансформації системи соціалізації молоді, постає потреба активізації пошуку актуальних засобів соціалізації. Одним з них варто визнати студентське самоврядування, яке потенційно здатне охопити практично всю студентську молодь і забезпечити її соціальне становлення й розвиток. Студентське самоврядування розглядається як особлива форма ініціативної, самостійної, відповідальної громадської діяльності студентів, спрямованої на вирішення важливих питань життєдіяльності студентської молоді, розвиток її соціальної активності, підтримку соціальних ініціатив.

Кінцевою метою соціалізації має бути формування громадянськості, ступінь якої визначається тим, наскільки особа пристосувалася до соціальних відносин і сприяє розвитку суспільства.

Безумовно, студентське самоврядування слід віднести до тих інтерактивних процесів, завдяки яким здійснюється соціалізація студентської молоді. Студентське самоврядування є своєрідним лакмусовим папірцем для визначення того, чи є молодь, студентство споживачем чи активним учасником суспільного життя.

Отже, студентське самоврядування є саме тим засобом, що дає змогу досягти мети соціалізації молоді у ВНЗ, яка полягає у формуванні особистості студента як соціально активної особистості з навичками самоврядування.

Як засіб соціалізації молоді студентське самоврядування передбачає: формування за допомогою органів студентського самоврядування клімату, сприятливого для всебічного розвитку молодої людини в студентській громаді; самоусвідомлення студентами себе творцями свого власного життя, усвідомлення того, що саме від них залежить, якими будуть роки перебування у ВНЗ та подальше життя, а також усвідомлення відповідальності за власний вибір, дії та наслідки, за інших членів студентської громади; формування у молоді потреби більш активної життєвої позиції в громаді, яке здійснюється в процесі участі в діяльності студентського самоврядування.

Участь у будь-яких заходах, які імітують реальні форми роботи та процеси, затвердженні суспільством, є важливим чинником соціалізації молодої особистості, бо тут набувається перший практичний досвід діяльності, формується почуття співучасті в громадському житті суспільства.

Беручи активну участь у різних формах самоврядної діяльності, студенти навчаються виконувати певні соціальні функції, притаманні молоді загалом і студентству зокрема, а також роблять внесок до функціонування суспільної системи.

Українське суспільство, яке здійснює перехід до якісно нового стану, потребує покоління активного, що вміє жити й працювати в умовах демократії, в умовах зростаючої політичної, економічної та громадянської відповідальності за себе й за державу. Тому в системі формування особистості громадянське виховання посідає особливе місце.

Організація та ефективне використання потенціалу студентства дасть змогу не тільки вирішувати проблеми становлення особистості молодій людини, а й направить енергію молоді в конструктивне русло, створить механізм включення молоді людини в систему суспільних зв'язків і її гармонійної соціалізації [10, с. 52].

Важливою умовою розбудови громадянського суспільства є рівноцінне представництво й рівноправна участь усіх категорій населення в державотворчих процесах. Так, інститут студентського самоврядування є невід'ємною складовою освітньо-виховного простору національної вищої школи та важливим чинником поступу України до розбудови демократичного суспільства. Студентське самоврядування – це один із потужних стимулів підвищення соціальної активності студентів і вузівських колективів [5, с. 14].

У педагогіці доведено, що ціннісні орієнтації й основні знання з громадянськості формуються в підлітковому та юнацькому віці. Саме цей період є сензитивним щодо формування рис майбутнього громадянина.

Процес виховання молоді має бути спрямованим на формування громадянської зрілості як інтегральної якості особистості, яка характеризує загальний рівень громадянської вихованості й, насамперед, її ідейно-моральні якості, усвідомлення своїх прав і обов'язків, відповідальності перед державою, суспільством, собою.

Процес формування громадянської зрілості сприяє громадянському самовизначенню особистості – соціальної, життєвої, особистісної, рольової, що безпосередньо пов'язано з громадянською позицією: готовністю виконувати громадянські обов'язки перед державою, суспільством. Саме в процесі самовизначення і кристалізується особистість, формуються відповідні переконання, принципи, ціннісні орієнтації та мотивації. Студенти, що беруть участь у роботі студентського самоврядування мають змогу відчувати себе рівноправними громадянами країни, готуватися до реального життя в громадянському суспільстві й таким чином впливати на його демократизацію.

Основна мета виховання громадянських якостей засобами самоврядування полягає у формуванні й розвитку громадянськості як соціальної цінності, інтегративної якості особистості, переконаної у непорушності конституційних прав і свобод.

Для підвищення ефективності процесу виховання громадянськості студентів України засобами самоврядування визначені ті аспекти, які мож-

на розглядати як найбільш перспективні для впровадження в українську систему вищої освіти. До них відносять: демократизацію взаємовідносин між органами студентського самоврядування та керівництвом ВНЗ на всіх рівнях; розширення сфер діяльності і впливу студентського самоврядування (в межах і поза межами ВНЗ); формулювання суті й завдань студентського самоврядування відповідно до світових глобалізаційних процесів; удосконалення фінансового забезпечення; активізація форм діяльності студентських засобів масової інформації; підвищення вимог до моральних якостей лідерів студентського самоврядування; планування, звітність і прозорість діяльності органів студентського самоврядування; залучення до активної діяльності студентів усіх курсів і форм навчання.

Студентське самоврядування в умовах глобалізації розглядається як механізм побудови моделі університетської освіти й засіб розвитку демократичних відносин і демократизації усіх сфер суспільного буття.

Діяльність студентського самоврядування є самостійною, організаторською та творчою. Вона не вичерпується безпосередньою організацією різноманітних культурно-дозвільних заходів, унормуванням відносин і громадських взаємодій у студентській спільноті, налагодженням дієвої управлінської взаємодії з адміністрацією та органами самоуправління в громаді, взаємодією зі студентськими самоврядними організаціями різних навчальних закладів. Під самоврядуванням розуміють допомогу, представництво і керівництво. У реальному житті самоврядування студентів виконує ще одну дуже важливу функцію – прискорення розвитку особистісних організаційно-творчих здібностей студента. Тому велику увагу приділено проблемі лідерства.

Невід'ємною складовою діяльності студентського самоврядування є становлення громадянина, адже роль громадянина – це не тільки почесна, а й відповідальна людська функція, яка вимагає від особистості конкретних практичних дій у відстоюванні певних, законодавчо закріплених і морально санкціонованих у суспільстві громадянських прав і свобод.

Між тим, можливості студентського самоврядування з виховання громадянськості студентів у ВНЗ України ще не використовують у повному обсязі. Згідно з результатами останніх соціологічних досліджень, більшість студентів не беруть активної участі в діяльності різних студентських об'єднань: органів студентського самоврядування, об'єднань за інтересами, громадських організацій тощо. У студентів усе більш актуальними стають не суспільні, а особистісні орієнтири. Це відбувається тому, що на сучасному етапі існування українського суспільства студентське самоврядування перебуває ще в процесі розвитку, оскільки не всі ще здатні повірити у його силу, хоча більшість розуміє, що являє собою студентське самоврядування і для чого воно існує.

Усвідомлення студентством своїх проблем, виголошення цих проблем і пошук двосторонніх шляхів для їх вирішення є запорукою демократичного розвитку не тільки молодіжних організацій, а й усього суспільства загалом.

З метою покращення функціонування інституту студентського самоврядування у ВНЗ України вважаємо доцільним привертати увагу влади та громадськості до студентського самоврядування як одного з найважливіших чинників формування громадянина України та виховання еліти нації; створити можливості для аналізу процесів розвитку студентського самоврядування в Україні, зокрема шляхом проведення соціологічних досліджень з організації самоврядування у ВНЗ; скоординувати роботу фахівців з вивчення та узагальнення історичного досвіду студентського самоврядування в країнах Європи, звернути увагу на проблеми (порівняно з досвідом європейських країн), які гальмують удосконалення процесів студентського самоврядування у ВНЗ України; ініціювати надання студентському самоврядуванню належної правової, економічної, організаційної та інформаційної підтримки з боку держави, громадських організацій, суспільства; підвищувати рівень зацікавленості студентів суспільним життям власного ВНЗ за допомогою видання регулярних студентських видань, листівок, брошур, створення відповідних веб-сайтів тощо; спонукати адміністрацію ВНЗ України до створення сприятливого соціально-психологічного мікроклімату в колективах, атмосфери довіри студентів до викладачів і керівництва, належних матеріально-технічних умов для вільного самовиявлення студентів; планувати проведення міжнародних науково-практичних конференцій з проблем студентського самоврядування за участю представників європейських вищих навчальних закладів.

Висновки. Розвиток громадянської активності молоді, забезпечення постійної співпраці органів державної влади та органів місцевого самоврядування з органами студентського самоврядування та молодіжними громадськими організаціями, залучення молоді до роботи в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування є одним з пріоритетних напрямів роботи з реалізації державної молодіжної політики.

Таким чином, завдяки самоврядуванню можна створити певну життєздатну систему, яка могла б працювати на майбутнє суспільство, стала б “центром кристалізації” позитивної перспективи майбутнього, розвитку суспільно активної особистості та створення відповідних механізмів для її продуктивної екстраполяції в соціум.

Список використаної літератури

1. Алексеева О. В. Формування громадянської позиції сучасної молоді / О.В. Алексеева // Педагогіка і психологія. – 2006. – № 2 (5). – С. 31–35.
2. Бойко А. Самоврядування – школа професіоналізму, громадянськості й самостійності / А. Бойко // Дидаскал. – 2008. – № 6. – С. 7–9.
3. Борисенко М. Студентське самоврядування: вітчизняний та зарубіжний досвід / М. Борисенко // Дидаскал. – 2008. – № 6. – С. 39–43.
4. Галицька М. Самоврядування як спосіб соціалізації молоді та формування активної життєвої позиції / М. Галицька // Дидаскал. – 2008. – № 6. – С. 161–165.
5. Гриньова М. Студентське самоврядування: стан, проблеми і завдання / М. Гриньова // Виховання особистісних якостей майбутніх фахівців у системі студентського самоврядування : матер. Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 24–25 квітня 2009 р.) / Полтавська обласна рада, Полтавська міська рада, кафедра пед. майстерності Полт. держ. пед. ун-ту імені В.Г. Короленка та ін. – Полтава, 2009. – С. 13–16.

6. Копишаш В. Студентське самоврядування: проблеми і тенденції розвитку / В. Копишаш // Дидаскал. – 2008. – № 6. – С. 67–71.
7. Кравченко І. Роль і значення студентського самоврядування у навчально-виховному процесі вищої школи / І. Кравченко // Дидаскал. – 2008. – № 6. – С. 60–62.
8. Кращенко Ю. Концептуальні засади розвитку студентського самоврядування в Україні / Ю. Кращенко, А. Ігнатович // Вища школа. – 2011. – № 9. – С. 117–125.
9. Лізьнова Н. Пріоритетні напрями розвитку студентського самоврядування / Н. Лізьнова // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. пед. – 2006. – Вип. 21. – Ч. 1. – С. 182–189.
10. Рабцун Н. В. Работа со студентами как важнейший компонент государственной молодежной политики и место вуза в ее реализации / Н.В. Рабцун // Вестник КАСУ. – 2006. – № 3. – С. 48–54.
11. Якуба Е. А. Социология : учеб. пособ. для студ. / Е. А. Якуба. – Харьков : Константа, 1996. – 192 с.

Стаття надійшла до редакції 11.02.2015.

Демченко Ю. А. Особенности организации студенческого самоуправления в высшем учебном заведении

В статье освещены общие аспекты и роль студенческого самоуправления как средства социализации современной молодежи, конечной целью которой является формирование гражданственности. Определены аспекты, которые можно рассматривать как наиболее перспективные для внедрения в украинскую систему высшего образования.

Ключевые слова: *организация, студенческое самоуправление, социализация, гражданственность, высшее учебное заведение*

Demchenko Y. Peculiarities of Student Self-Government in High School

The article describes the features of the organization of the student self-government in high school, as a result it was considered and substantiated the directions of the development and innovative approaches to the student self – government in high school. It was reported the general aspects and the role of student self-government as a method of the modern youth's socialization, whose ultimate goal is the formation of citizenship. The student self-government is seen as a special form of the initiative, independent, responsible social activities of the students aimed at solving important issues of students' life, the development of its social activities, supporting for social initiatives. For increasing of the effectiveness of the citizenship education of the Ukrainian students by means of self-government it was identified those aspects that can be considered as the most promising ones for implementation in Ukrainian higher education system.

The student self-government is considered as a mechanism for building a model of university education and a method of development of the democratic relations and the democratization of all spheres of the social life.

The development of youth civil activity, providing of continuous cooperation of state and local authorities with the student self-government and youth public organizations, attracting of the young people to work in the executive authorities are defined as priority directions of the realization of the state youth policy.

Key words: *organization, student self-government, socialization, citizenship, high school.*